

iste fluvius non attigerit, non suscipiant sanitatem; A sed in salinas, inquit, dabuntur, juxta illud quod scriptum est: Pestilente flagellato, stultus, sapientior erit (Prov. xix, 25). Erudiunt enim bonos exempla pejorum. Sive in salinas dabuntur, juxta illud quod in Evangelio scriptum est: Bonum est sal: si autem sal infatutum fuerit, in nihil est utile (Math. v, 13): ut in perpetuum frugibus careant et virore. Quod et urbs post ruinam sale conspersa demonstrat. Super torrentem vero sive fluvium orietur in ripis ejus ex utraque parte omne lignum pomiferum, sive ut omnes voce consona translulerunt, *ῥοδοδάκτυλον* [Al. *ῥοδοδάκτυλον*] quod cibum et escam tribuit, et quod mandi potest: appellaturque lingua Hebraica, (a) *MACHAL* (מַחַל) et nihil juxta Septuaginta veterascet in eo, sed quotidie innovabuntur fruges ejus, sive non deficiat folium ex eo, et non deficiat fructus ejus: juxta illud quod in primo psalmo scriptum est. Eterit tanquam lignum quod plantatum est secus decursus aquarum, quod fructum suum dabit in tempore suo, folium ejus non deficiet (Psalm. 1, 3). Per singulos, inquit, menses afferret primitiva, sive ut in LXX scriptum est: *Fructus ejus in renovatione sui primitiva dabit*: ut omnes erodentium fructus primitivae sint, et singuli menses singulis apostolis deputentur. Hoc autem eveniet, quoniam aqua ejus de sanctuario egredientur: Ne ditemus riparum esse, vel arborum, aut mensium, **596** tantarum frugum abundantiam, reddiit causam ubertatis, et infert: Quia aqua ejus de sanctuario egredientur. Non ergo volentis neque currentis, sed miserentis Dei est (Rom. ix, 16). Horum omnium lignorum principatum tenet lignum vite, quod intelligitur sapientia, de qua scriptum est: Lignum vite est omnibus credentibus in eam (Prov. 13). Illudque quod dicitur: *Et erant fructus ejus in cibum, et folium ejus ad medicinam*, divinarum librorum sacramenta demonstrat: quorum alterum pertinet ad litteram, alterum ad spiritum: ut verba simplicia intelligamus in foliis, in fructibus vero sensum latentem. Sicut enim scientia Scripturarum ducit ad regna colorum; et praebet nobis panem qui dicit: Ego sum panis, qui de coelo descendi (Joan. vi, 41): sic folia ejus morale doctrinam continent, et tribuant sanitatem, ut peccantium curent vulnera. Pro foliis quae Hebraice dicuntur *אֵלֶּה* (עֵלֶּה), propter verbi et vocis similitudinem, LXX ascensionem translulerunt, quod et ipsum sic edisseri potest, ut post cibos fructuum, verborum monitis ad caelestia ascendamus.

(Vers. 13, 14.) *Haec dicit Dominus Deus: Hic est terminus in quo possidebitis terram in duodecim tribus Israel, quia Joseph duplicem funiculum habet. Possidebitis autem eam singuli aequo ut frater suus, (b) in quam levavi manum meam, ut darem patribus vestris: et calet terra haec vobis in possessionem. Pro eo quod nos diximus, quia Joseph duplicem funiculum*

(a) In aliis libris et fortasse rectius *MACHAL*.
(b) Ad Vulgatam exemplar Victorius super quam; nam in quam *ῥων* LXX lectionem vult esse.

A habet, LXX translulerunt, *augmentum funiculi*. Etenim Joseph interpretatur *augmentum*: rem intelligentes pronomina, et lectoris animum confundentes. Subtracta enim i civitica tribu, et templi sacrificiis delegata, remanebant undecim tribus, quarum tribus Joseph divisa est in duas, Ephraim, et Manasse, qui dixerunt ad Josue filium Nun: Quare dedisti mihi possessionem sortis et funiculi unius, cum sim tanta multitudinis, et benedixisti mihi Dominus? Quibus respondit Josue: Si populus multus es, ascende in silvam, et succide tibi spatia in terra Pherazei et Raphaim, quia angusta est tibi possessio montis Ephraim (Jos. xvii, 14, 15). Et iterum: Dixitque Josue ad domum Ephraim et Manasse: **597** Populus multus es, et magna fortitudinis: non habebis sortem unam, sed transibis ad montem, et succides tibi atque purgabis ad habitandum spatia, et poteris ultra procedere, cum subverteris Chanaanem, quem dicis ferreo habere curros, et esse fortissimum (Ibid., 27). Hoc propterea dixerim, quia nunc Scriptura commemorat Joseph, hoc est, Ephraim et Manasse duplicem habere funiculum. Singula autem tribus juxta multitudinem suam, aequalia accipiunt terrae spatia, nequaquam arbitrio dividendis, sed sorte qua in Domini potestate consistit. Denique et ipse Josue qui divisor terrae fuit, non propriam sibi separavit terram, ne optimam elegisse videretur; sed accepit a principibus omnium trium Thamnathasareth in monte Ephraim.

(Vers. 15. seqq.) *Hic est autem terminus terrae ad plagam Septentrionali, a mari magno, via Ethalon venientibus Sadada, Emath, Beroltha, Sabarim, quae est inter (c) medium Damasci, et confinium Emath: atrium Thicon (Vulg. domus Antiochae), quae est juxta terminos Auran (sive Auranitidis). Et erit terminus a mari usque ad atrium Enon (sive Seravanan) terminus Damasci, et ab Aquilone ad Aquilonem terminus Emath plaga (Vulg. et terminus Emath; plaga autem) Septentrionalis. Inter descriptionem terrae sanctae duodecim tribuum Josue filii Nun, et quae nunc per Ezechielem fieri imperatur, hoc interest, quod ibi inter tribus sorte terra dividitur, hic Domini iuberitis arbitrio delegatur. In Numerorum igitur libro (Num. xxxiv), in quo omnis terra repositionis per quatuor plagas brevi sermone dividitur, ab Aquilone, id est, plaga Septentrionali ista descriptio est: Porro ad Septentrionalem partem [Vulg. plagam] a mari magno termini incipient, pervenientes usque ad montem altissimum, a quo venies [Vulg. venient] in Emath, usque ad terminos Sadada, ibunt confinia usque Zephrona et villam Enam, sive Aser Enon. Dicuntque Hebraei Septentrionalem plagam incipere a mari magno, quod Palaestina, Phoenicia, et Syria quae appellatur Coele, Cilicioque praerenditur littoribus, et per Aegyptum tendit ad Libyam.*

(c) Victor, inter terminum Damasci, etc., ex Vulg. Hebraico, ipsoque Hieronymi Commentario.

Quod autem dicit: *Pervenient termini usque ad montem altissimum* (Num. xxxiv, 7), idem Hebraei (a) autumant, vel Amanum montem significari, vel Taurum, quod nobis videtur **598** verius. *A quo, inquit, venies*, inquit, quae nunc Epiphania nominatur, ab Antiocho crudelissimo tyrannorum nomine commutato: nam cognomentum habuit *Ἐπιφανία*. *Usque ad terminos*, inquit, *Sadada*, qui locus et in presenti Ezechielis ponitur lectione, *ibunt confinia usque Zephrona*, quam urbem hodie Zephyrium oppidum Ciliciae vocant. (b) Hoc autem quod sequitur: *Et villa Enam*, pro quo in Hebraico scriptum est, *ASER ENON* (אֲסַר עֲנוֹן), sive *Enan*, et praesens continet locus. Et interim secundum historiam breviter strinxisse sufficiat, et tam Numerorum, quam Ezechielis descriptionem sibi ex latere copulasse: ut prudens lector intelligat, in quibus, vel eadem, vel vicina, vel diversa commemorarint. Nunc interpretatis nominibus singulorum, sequamur anagogen, et quid nobis videatur in singulis. praebente Domino, disseramus. *Ethalon* interpretatur, *incunabula maroris*: *Sadada*, *latus ejus*, a latere, non a latitudine intellige: *Emath*, *furor*, qui Graece dicitur *ἄνεμος* *Beroltha*, *putei*: *Sabarim*, *circulus montium*: *Damascus*, *sanguis sacri et osculi*, sive *puclii*. Domum autem, sive atrium *Thicon*, Symmachus interpretatur, *atrium medium*, quod pergit ad terminos Auran. Igitur *Thicon medium* sonat: *Auran* quam LXX in Graecum vertere sermonem, *Auranitidis*, *iracundiam Aser*, autem *Enon*, quae est terminus Damasci, in lingua nostra dicitur *atrium fontis*. Septentrionalis igitur plaga incipit a mari magno per viam *Ethalon*, quod interpretatur *incunabula maroris*, et per penitentiam venit ad *Sadada*, ubi est ex latere declinatio. Intelligimus enim impendentem nobis Emath, hoc est, indignationem Dei: sive Emath, veritate comperta, aperiantur nobis putei beroltha, quos foderunt principes, Abraham, Isaac, et Jacob: longoque circuitu pervenimus ad montes Sabarim, qui positi sunt inter Damascum, hoc est, sanguinem cilicium, et confinium Emath, ut supra diximus, veritatis. Sicut enim per mororem declinamus mala impendentia, et ex latere devitamus: sic post sanguinem, et cilicium vitae sanguinarie, antequam veniamus ad confinia Emath, **599** circuitus et pervenimus ad montes, de quibus scriptum est: *Montes in circuitu ejus, Et Dominus in circuitu populi sui* (Psalm. cxxix, 2). Qui locus appellatur, atrium Thicon, hoc est, *atrium medium*, ut interpretatus est Symmachus, juxta terminos Auran, quod iracundiam sonat, et cum propheta dicamus: *Iram Domini sustinebo, quantum peccati ei* (Mich. iv, 9). Et a mari usque terminos Damasci:

(a) Prorogant enim Hebraei hujusc lateris terminos, vel Amanum, vel Taurum intelligentes sub altissimi montis vocabulo, quod verius plerique interpretantur de Libano, quamquam aliter hic sentit Hieronymus.

(b) Hunc locum depravatam legimus apud Marianum, qui imperite castigavit editionem Erasmanianam

in quo et apostolus Paulus (Act. ix.) a furore Judaico et effusione Ecclesiastici sanguinis, lumen caecitate conspexit, et assumpto cilicio persecutionis veteris. Evangelium praedicaui, ut perveniret ad atrium fontis aeterni, et in Aquilone quendam positus, apprehenderet terminum veritatis.

(Vers. 18.) *Porro plaga Orientalis de medio Auran, et de medio Damasci, et de medio Galaad, et de medio terrae Israel: Jordanis determinans, ad mare orientale meliemi (Vulg. addit etiam) plagam Orientalem. Pro quo in Numerorum libro ita scriptum reperit: Inde metientur fines contra Orientalem plagam de villa Enan, hoc est, Aser Enon, usque Sephama: et de Sephama descendit terminus Rebla contra fontem: inde pervenient contra Orientem in mare Chenereth, et tendent usque ad Jordanem, et ad ultimum claudentur mari. Supra dixerat: Et erit terminus a mari usque ad Aser Enon, terminus Damasci (Num. xxxiv, 10, 11). A fine igitur Septentrionalis plagae, hoc est, atrio Enon, tendunt fines juxta Numerorum librum usque Sephama, quam Hebraei Apamiam nominant: et de Apamia descendunt termini in Rebla, que nunc Syria vocatur Antiochia. Et ut scias Reblam hanc significare urbem, que nunc in Syrio Coele nobilissima est, sequitur: *Contra fontem*, quem perspicuum est significari Daphnem: de quo fonte supradicta urbs aquis abundantissimis fruitur. Hic autem locus a Cneo Pompeio, qui primus Judaeam Romano subegit imperio, militari manu constitus est: et ab eo juxta fabulam poetarum, Daphnes nomen accepit, ob lauros et cyparissos, quae arbores in ipso loco frequentissimae sunt. Inde, inquit, pervenient termini contra Orientalem plagam ad mare Chenereth, usque ad stagnum Tyberiadis. Mare autem dicitur, cum habeat dulces **600** aquas, juxta idioma Scripturarum, qua congregationes aquarum appellantur maria. Et tendent, inquit, termini usque Jordanem, et ad ultimum claudentur mari, vel mari mortuo, vel ut alii putant, lingua maris Rubri, in cuius littore Ahila posita est, ubi nunc moratur Legio, et praesidium Romanorum. Hoc juxta Numerorum librum dictum sit. Juxta Ezechielem vero de medio Auran: quod est oppidum Damasci in solitudine, et de medio Galaad, qui mons Libani collibus copulatus cecidit in sortem Ruben, et Gad, et dimidia tribus Manasse, et est a tergo Phoenicis et Arabiae: ad quem montem pervenit de Gharis profectus Jacob, et comprehensus est a Laban (Gen. xxxi), de quo et Jeremias loquitur: *Galaad, tu mihi inultum Libani* (Jerem. xxii), quam cepit de Amorrbaeorum regione Galaad filius Machir, filii Manasse: finisque hujus plagae, Jordanis fluvius determinans, et mare Orientale, quod in*

hoc schelio sequenti: pro quo in Hebraico scriptum est *וַיֵּרֶד מִן הַיַּם הַיָּבֵשׁ אֶנְאֵן*, et praesens constitum olim, sive Enan. Certo nihil intelligit. Maar.

(c) At neque primum a Pompeio constitum, neque ab eo, sed diu antea, Daphnem appellatum cum locum Veterum testimonia probare possunt.

hoc loco mare Mortuum, non linguam maris Rubri intelligunt. Dicamus juxta tropologiam: Post terminos Aquilonis longo circuitu per Ethalon, et Sadada, et Bertha. Sabarim quoque, Thicon, et Auran, et Damascum, et atrium Enon, ad Emath usque pervenit orientalis plaga: de medio iracundia Auran, et medio Damasci sanguine videlicet penitentio, et de medio Galad, quod interpretatur *revelatio*, vel *tamulus testimonii*: ut post iram et penitentiam, spem salutis ostendat: et de medio terræ Israel, qua visionem continet pacis, usque ad dulcissima Jordanis fluentia pertingat: qua longe separato mari lumen Orientis consequitur, ita ut fluvio *Jordanis*, qui interpretatur *rivus iudicii* et Orientis termino finiatur. Quod autem in LXX ponitur *σοιχεῖσθαι*, id est, *palmeti*, in Hebraico non habetur: pro quo nos, *melionimi* interpretati sumus: Errorque manifestus, quod pro *THAMODDU* (תַּמוּדָד) litteræ decepti similitudine, *daleth* et *res*, legerunt (α) *THAMORRU* (תַּמֹּרְרוּ).

(Vers. 19.) *Plaga autem Australis meridiana a Thamar usque ad aquas contradictionis* (sive ad aquas *Mariboth*: hoc enim *contradictio*, sive *δυσχερασία*, hoc est *jurjia* sonat). *Cades quoque et torrens, usque ad mare magnum* [Vulg. *plaga*] *hæc est plaga ad 601 meridiem Australis*. Pro quo in Numerorum libro ita scriptum est: *Incipiet a solitudine Sin, quæ est juxta Edom, et habebis terminos contra Orientem mare* [Al additur *salissimum*, qui circumibat *Australem plagam per ascensum Scorpionis*, ita ut transeant *Senna*, et pervenient in *Meridie usque ad Cadesbarne*: unde egredientur *confinia ad villam nomine Addar*, et tendent usque ad *Asemona*: *ibique per gyrum terminus ab Asemona usque ad torrentem Aegypti, et maris magni littore finiatur* (Num. 34, 3, 4 et 5). Quod breviter hoc significat (ne per occasionem Ezechielis, ad expositionem videamur Numerorum transisse latissimam), a solitudine Sin, quæ est juxta Edom, et mari Rubro terminum circuire, et per ascensum Scorpionis, et per *Senna* et *Cadesbarne*, et atrium *Addar*, et ab *Asemona* pervenire usque ad *torrentem Aegypti*, qui juxta urbem *Rhinocoruram* mari influit. Hic vero terminus *plagæ australis*, hoc est *meridiana*, incipit a *Thamar*, quæ urbs in solitudine est, quam et *Salomon miris operibus* exstruxit, et hodie *Palmyra* nuncupatur: Hebræoque sermone *THAMAR* (תַּמָּר) dicitur, quæ in lingua nostra *palmarum* sonat, usque ad aquas contradictionis *Cades*, quam in deserto esse non dubium est, et torrens ingrediens mare magnum, hoc quod *Aegypti Palestinæque* præterit *littoribus*, et hæc est *plaga Australis ad Meridiem*. Post *plagam ergo Aquilonis et Orientis*, quando ortus nobis fuerit sol justitiæ, accipimus *Meridianam plagam*, quando eorum nobis desuper lumen infunditur, et cum *Abraham ininus convivium* (Gen. XIX), et inebriamur vino, quod *lætificat cor hominis* (Ps. CIII), cum *Joseph et fratibus* ejus

(α) Editi falso legunt תַּמֹּרְרוּ *Thamareth*, pro *Thamarra* quod mss. codices retinent. Error enim non fuit in nomine, sed in mutatione elementū *Resch*

Gen. XIII). Incipit autem ista possessio, et hi termini *Thamar*, a palma videlicet *victricarie vitiorum*, usque ad aquas contradictionis. Semper enim virtutibus contradicitur. Unde et *predicationi Evangelicæ*, *Judæi contra Paulum* disserentes, in toto orbe asserunt *contradici* (Act. XV). Et in Evangelio legimus, *Simeone* dicente: *Hic erit in ruinam et resurrectionem multorum, et in signum, cui contradicitur* (Luc. II, 24). Omnis autem *contradictio* est *sanctitatis*, quod interpretatur *Cades*, dicente *Psalmistæ*: *Concutiet Dominus desertum Cades* (Ps. XXVIII, 8): quod videlicet primum non habebat *Dominus sanctitatem*: sed concussus est atque commotus, ut reciperet hospitem *Deum*, qui dicit: *Super quem 602 requiescit* [Al. *requiescet*] *spiritus meus, nisi super humilem et quietum, et tremulentum verba mea* (Isa. LXVI, 2)? Post desertum *Cades*, usque ad mare magnum in meridie, *plagæ Australis torrens* est, de quo supra diximus: qui non de terra, sed de celo pluvias habet *diversarum virtutum varietate collectas*:

(Vers. 20.) *Et plagam maris, mare magnum a confinio per directum, donec venias Emath, hæc est plaga maris*. De qua manifestius et brevius scribitur *Numerorum liber*. *Plaga autem occidentalis a mari magno incipit, et ipso sine concluditur*, hoc est, de mari usque ad mare: ad *torrentem* [Al. a *torrente*] videlicet *Rhinocoruræ*, qui influit in mare, usque ad eum locum qui est contra *Emath urbem Syriæ*, de qua supra diximus. Occidens autem *juxta leges tropologiæ* semper in mari est: semper in salo et fluctibus, ubi quotidie *naufragia suscitantur, et miserorum necesse, et divitiarum et mercium amissio, et tamen* quam hæc omnia patientia *fręgerimus, venimus per directum ad Emath*, hoc est, ad *Dominum veritatem*, qui victis *persecutionibus*, æterna nobis *præmia* remisit.

(Vers. 21 seqq.) *Et dividetis terram istam vobis per tribus Israel, et milleis* [Al. *metietis*] *eam in hereditatem vobis, et advenis qui accesserunt* [Vulg. *accesserunt*] *ad vos, qui genuerunt filios in medio vestri, et erunt vobis sicut indigene inter filios Israel: vobiscum dividet possessionem in medio tribuum Israel. In tribus autem quacumque fuerit advena, ubi dabitis possessionem illi, ait Dominus Deus*. Per hoc capitulum discimus (et decuitur *supercilium Judæorum*) nihil inter *Israel* et gentium *populum esse divisum*. Si enim *advenis et alienigenis* cum his qui sunt de populo *Israel*, hoc est *indigenis*, terra dividitur: nulli dubium eandem esse hereditatem *populi gentium* et *populi Judæorum*: si tamen *conversi fuerint ad cultum Dei Israel*, quod proprie nomen possidet *Christianum*, habentibus *Judeis Legis litteram*, et nobis *spiritum*: illisque tenentibus *membranas*, et nobis eum qui scriptus est in *membranis*. Et apud *Moysen sorte terra dividitur*: hic autem, ut diximus, *Dominus judicio delegatur*: unaque possessio est ad-

pro *Daleth*: unde *Thamorra*, pro *Thamoddu* *MANR*. In aliis libris *Thomurru*.

venæ et *Israëli*, et in singulis *tribulus* datur hereditas, jubente *Domino Deo*.

(Cap. XLVIII. — Vers. 1 seqq.) Et hæc nomina *tribuum, a finibus Aquilonis juxta viam Ethalon pergentibus 603 Emath atrium Enon, terminus Damasci ad Aquilonem juxta (α) Emath, et erit ei a plaga Orientali* [Vulg. *plaga orientalis*] *mare, Dan una. Et a termino Dan a plaga Orientali usque ad plagam maris, Aser una. Et super terminum Aser a plaga Orientali usque ad plagam maris, Nephthali una. Et super terminum Nephthali a plaga Orientali usque ad plagam maris, Manasse una. Et super terminum Manasse a plaga Orientali usque ad plagam maris, Ephraim una. Et super terminum Ephraim a plaga Orientali usque ad plagam maris, Ruben una. Et super terminum Ruben a plaga Orientali usque ad plagam maris, Juda una. Descripta terræ sanctæ possessione, tam juxta præsentem Ezechielis prophetiam, quam juxta Numerorum librum: nunc singularum tribuum a plaga Orientali, usque ad plagam Occidentis, id est, maris possessio describitur: et primum fines accipiunt ab *Aquilone juxta viam Ethalon pergentibus Emath, atrium sive Aser-Enon terminum Damasci ad Aquilonem juxta Emath*, de quibus ante jam diximus. Incipit autem primum tribus *Dan*: secunda *Aser*: tertia *Nephthali*: quarta *Manasse*: quinta *Ephraim*: sexta *Ruben*: septima *Juda*, hoc est a sinistra parte, et completer numerus septenarius. Deinde primitiæ sacerdotum, et *Levitarum*, et *sanctuarium Domini* in medio, sanctumque sacerdotum. Urbs quoque ipsa describitur per singula latera in quadrum, quatuor millia et quingentos habens calamos. Suburbana quoque sacerdotum et *Levitarum* per ordinem describuntur, et possessio principis. Rursum a parte dextera succedunt quinque tribus *plaga similiter Orientis, usque ad plagam Occidentis*, quarum prima est *Benjamin*: secunda *Simeon*, suam specialiter habens possessionem, et nequaquam ut prius mixtam cum *Juda*: tertia *Isachar*: quarta *Zabulon*: quinta *Gad*: portæque civitatis ternæ per singulas plagas: et nomen ipsius civitatis, quod in fronte Pontificis auri lamina continetur. De quibus universis in suis disseremus locis. Hocque notandum, quod *quadraginta octo evitatum, quæ in Numerorum volumine tribu Leviticæ dantur 604 ad habitandum cum suburbanis suis*, hic silentur nomina, et civitates fugitivorum: quarum tres trans *Jordanem*, *Bosor* videlicet, et *Ramoth*, et *Gaulon* in duabus et dimidia tribu datæ sunt: et tres intra *Jordanem*, *Cades* videlicet, et *Sichen*, et *Cariatharbe*. Neque enim opus erat in descriptione mystica, et habitatione sanctorum, et conversatione perfecta, fugitivorum describi auxilia, quibus *Israel* indiguit ad hunc in terra positus, et per multos labores atque discrimina ad hanc civitatem venire festinans, et in singulis sanctis loquens: *Advena sum atque peregrinus sicut omnes patres mei* (Ps. XXXVIII, 13). Et in alio*

(α) *Victorius, juxta viam Emath*: et paulo post, *Impressa autem lectio LXX est* $\alpha\pi\sigma$ $\delta\epsilon\lambda\tau\alpha\upsilon$ $\tau\omicron\upsilon\varsigma$ $\delta\alpha\upsilon\upsilon$.

A loco: *Habitavi cum habitantibus Cedar, multum peregrinata est anima mea* (Ps. CXXIX, 5).

(Vers. 8, 9.) *Et super terminum Juda a plaga Orientali usque ad plagam maris, erunt primitiæ quas separabitis, viginti quinque millia latitudinis et longitudinis: sicut singule partes a plaga Orientali usque ad plagam maris, et erit sanctuarium in medio ejus. Primitiæ quas separabitis Domino, longitudo viginti quinque millibus, et latitudo decem millibus. Superfluum est disserta disserere, et in quibus supra laboravimus, quasi non sint dicta, iterum laborare. Post septem tribuum terminos, ab Oriente usque ad Occidentem describuntur primitiæ: quarum latitudo teat viginti quinque millia calamorum: longitudo vero sicuti tenent singulis tribus ab Oriente, usque ad mare, cujus longitudo incertus est numerus. Neque enim in singularum descriptione tribuum, mensura descripta est. Sin autem latitudo habet viginti quinque millium calamorum, conjici datur, multo majorem esse numerum longitudinis, quæ semper major est latitudine. In medio autem sanctuarium ponitur juxta primitiæ, quæ sunt Domino separate, longitudinis viginti quinque millium calamorum, et latitudinis decem millium: quæ legens nihil aliud possum dicere, nisi illud Apostoli: O profundum divitiarum sapientiæ et scientiæ Dei! quam inscrutabilia judicia ejus et investigabiles viæ ejus (Rom. xi, 33)! Et in alio loco: Ut possitis comprehendere cum omnibus sanctis quæ sit latitudo et longitudo, et sublimitas, et profundum: scire etiam supereminenter scientiæ charitatem Christi, ut*

C 605 impleamini in omnem plenitudinem Dei (Ephes. iii, 18): Viginti quinque autem numerum referri ad sensus, de quibus dictum est: Sensum divinum possidebitis, et decem millium, ad perfectam consummatamque virtutem, quæ Deologo veteris Instrumenti, ad Evangelicum perveniat sacramentum, et prius brevi sermone perstrinximus, et hic ex parte commonebimus. Si enim ab uno addens numero, ad quatuor pervenias, denarium implebis numerum, atque ita fiat, ut et vetus Testamentum constringatur in novo, et novum in veteri dilatetur.

(Vers. 10 seqq.) *Hæc autem erunt primitiæ sanctuarii Sacerdotum: ad Aquilonem longitudinis viginti quinque millium, et ad mare latitudinis decem millia, sed et ad Orientem latitudinis decem millia, et ad Meridiem longitudinis viginti quinque millia: et erit sanctuarium Domini in medio ejus. Sacerdotibus erit sanctuarium de filiis Sadoe, qui custodierunt cæremonias meas, et non erraverunt cum errarent filii Israel, sicut ut erraverunt Levitæ. Et erunt [Vulg. addit eis] primitiæ de primitiis [Vulg. primitiis] terræ sanctum sanctorum, juxta terminum Levitarum. Quatuor primitiarum sanctuarii describuntur plagæ, quæ non ad populum, nec ad vulgus ignobile, neque ad Levitas, in inferiorem gradum, sed proprie ad cultum pertinent sacerdotum: Aquilonis videlicet, et Occidentis, et*

et super terminum *Dan*, ex Hebr. scilicet et *Vulgata*,

Orientis, et Austri: et per partes profectum ordo narratur, ut Aquilonis frigora relinquentes, veniamus ad Occidentem: quod scilicet occident nobis vitia atque intereat, et inde transeamus ad Orientem: ortoque nobis sole iustitia, veniamus ad Meridiem, in quo clarissimum lumen, atque perfectum est: et tam ab Aquilone usque ad mare, quam ab Oriente usque ad Meridiem, viginti quinque millia longitudinis, et latitudinis decem millia sint: ut ubique eadem longitudinis, et latitudinis mensura servetur. Sanctuarium autem, id est, Templum Domini, in medio erit primitiarum Sacerdotium, et æquo latere ex omni parte vallabitur. Et quod dixerat: *hæ autem erunt primitiæ sanctuarii Sacerdotum*, non communi vocabulo omnes Sacerdotes vindicarent sibi huius loci possessionem, et cæremonias observandas, ponit specialiter inferens: *Sacerdotibus sanctuarium erit de filiis Sadoe, 606* qui interpretatur, *justus*: de quo dicitur: *Justus Dominus, et iustitias dilexit*: æquitatem vidit vultus ejus (Ps. x, 8). Pro quo Sadoe, LXX scribant *Sadduc*. Isto Sadoe loquitur in Evangelio: Non enim Pater iudicat quemquam, sed omne iudicium dedit Filio (Joan. v, 22). Et de hoc sub nomine Salomonis mystice Propheta decantat: *Deus, iudicium tuum regi da, et iustitiam tuam filio regis* (Ps. Lxx, 1). Illi autem sacerdotes Domini sanctuarium possidebant, et custodient cæremonias ejus: qui non erraverunt cum errarent filii Israel atque Levite, de quibus in superioribus disputatum est: qui non offerant victimas, sed privilegio nominis, et eorum sui humilitate contenti, semper loquuntur in corde: Iniquitatem meam ego agnosco, et peccatum meum contra [Al. coram] me est semper (Ps. l, 4). Audiat hoc sacerdotalis gradus, et Ariane persecutionis ardore superatus, ac veræ postea fidei, ne opibus careat, potentia colla submititens, sufficere sibi si non expellatur ex templo, si pristini nominis umbram quandam et imaginem teneat, et non resupinus ructans deliciis, quasi immaculatus et purus de excelso throno nobis imperitiæ suæ, et barbæræ garrulitatis ructet nauseam *Erunt, inquit, eis primitiæ de primitiis terræ*, hoc est sacerdotibus: et qui non erraverunt, cum errarent filii Israel et Levite. Primitiæ autem de primitiis, sicut decimarum decimæ, sanctumque sanctorum, juxta terminum Levitarum: ut habent quidem Levitæ confinia sacerdotum, sed umbilicem, id est, medium ejus, et ipsam possessionem tenere non valeant.

(Vers. 43 seq.) *Sed et Levitis similiter juxta fines sacerdotum viginti quinque millia longitudinis, et latitudinis decem millia: omnis longitudo viginti quinque millium, et latitudo decem millium. Et non venduntur ex eo, neque mutabunt* (sive metientur) nec trans-

(a) Voces et in latitudine Victor, respuit.

(b) Huc refer epistolam 146, ad Evangelium, atque illud cum primis, si ex diacono ordinatur presbyter, novit se lacris minorum, sacerdoti esse majorem. Observandum quoque obiter, Sacerdotum vocabulo præter usitatum Antiquorum morem, presbyteros, non episcopos significari. Eo intellectu hæc voce uti-

Aferentur primitiæ terræ (sive auferentur), qui sanctificate sunt Domino. Quinque millia autem quæ superant in latitudine per viginti quinque millia, profana erunt urbis in habitaculum, et in suburbana: et erit civitas in medio ejus. Quod nos veritatis in profanum, pro quo Aquila $\beta\acute{\iota}\tau\eta\lambda\omicron\varsigma$, Symmachus et Theodotus $\lambda\alpha\iota\acute{\omicron}\nu\varsigma$ translulerunt; LXX dixere $\sigma\pi\alpha\tau\iota\acute{\omicron}\nu\mu$ quod *antemurale* possumus dicere, Profanum autem 607 est et laicum, id est, vulgare, quod omni populo habitare passim licet. Illud autem quod dixerunt LXX: *Nec mensurabitur, nec auferetur*, pro eo quod nos diximus, non mutabitur, nec transferetur, sensum non habere, perspicuum est. Describitur quoque Levitarum possessio, quæ vicina quidem est finibus sacerdotum, et eadem habet spatia in longitudine, (a) et in latitudine pro multitudine Levitarum, quæ habet paucitas Sacerdotum, sed tamen propriis utitur terminis, et intelligit se Sacerdotali gradu esse disjungtam: ad decutiendam superbiam ministrorum, qui ignorantes humilitatem status sui, ultra Sacerdotes, hoc est presbyteros, intumescent, et dignitatem non merito, sed divitiis (b) existimant. Lerte qui primus fuerit ministrorum, quia (Al. qui) per singula conacionatur in populos, et a Pontificis latere non recedit, injuriam putat, si presbyter ordinetur: et non meminit mensuram et viduarum minister, in obsequium se et ministerium non solum Sacerdotum, sed (c) et viduarum, et pauperum delegatum. *Et non venduntur, inquit, ex eo, neque mutabunt*, ut permaneat Leviticæ distributionis æterna possessio, nec vineatur pretio meritum dignitatis, nec ab alio transferamus ad alium: quia quæ sanctificata sunt Domino, non eorum quibus data sunt, sed ejus cuius nomine possidentur. Quinque millia autem quæ superant in latitudine, per viginti quinque millia, subauditur longitudinis, profana erunt urbis: ut cunctis habitare liceat Israelitis, omnique de plebe: non quod immunda sint, aut aliqui in habitatione terræ sanctæ contuminalium, putridum putent et sordidum; sed quod præter Sacerdotes omnibus in eis habitare permissum sit. Per quæ intelligimus euncta quæ referimus ad sensus, hoc est, ad corporis volubiles, quæ viso, et audita, tactu, odore et sapore capimus, esse profana, et templi sanctionem non habere, nec sacerdotali esse privilegium (Al. sacerdotalis et privilegii), sed laicæ 608 vilitatis. Civitas autem erit in medio, de qua scriptum est: *Fluminis impetus letificat civitatem Dei* (Ps. xv, 4). Et: *Non potest civitas abscondi super montem posita* (Matth. v, 14): de qua dicemus in consequentibus. $\beta\acute{\iota}\tau\eta\lambda\omicron\varsigma$, hoc est, antemurale, et $\delta\iota\sigma\tau\eta\lambda\omicron\varsigma$, id est, spatium, quod LXX pro *suburbanis* interpretati sunt, quem sensum in hoc loco habebant, ignoramus.

tur Innocentius I. epistola ad Alexandrum Antiochenum episcopum, num. 1, ubi sacerdotis ministrosque, qui in civitate sunt, memorat. Qui tamen alibi presbyteros secundos sacerdotes vocat.

(c) Cur voces et viduarum hic Victor, expungat, non video.

(Vers. 46.) *Et hæc mensuræ ejus, ad plagam Septentrionalem, quingenti et quatuor millia: et ad plagam Meridianam, quingenti et quatuor millia, et ad plagam Orientalem, quingenti et quatuor millia: et ad plagam Occidentalem, quingenti et quatuor millia.* Quod dicit: *Et hæc mensura ejus, subaudiendum est civitatis.* In fine enim præteriti capituli positum est *Et erit civitas in medio ejus, id est, terræ.* Primumque a plaga Septentrionali incipit, et e regione ponit plagam Meridianam. Rursusque par reddit pari: ut Orientali plagæ e contrario ponat Occidentalem, id est, mare: singulaque latera civitatis habeant quatuor millia et quingentos calamos: qui faciunt supputatam [Al. supputati] undecim millia passuum et octoginta quinque ut simul omnis urbs, sicut in fine hujus voluminis scribitur, per circuitum habeat decem et octo millia calamorum, qui faciunt quadraginta quatuor millia passuum, et trecentos quadraginta. Unde et quadragesimus quartus Psalmus, qui inscribitur, *In finem pro his qui commutabuntur*, et pertinet ad *Itida*, id est, ad *amabilem Domini*, sive ut interpretatur est *Aquila, pro litis*, Symmachusque pro *floribus*, Ecclesie, quæ urbs Domini est, continet sacramenta, de qua scribitur in eodem psalmo: *Astitit regina a dextris tuis in vestitu deaurato, circumdata varietate* (Psal. xlvj, 10). Et iterum: *Omnis gloria filie regis intrinsecus* (Psal., 14): ut non sit similis sepulcris forinsecus dealbatis, sed et intus et foris omnia lavei paropsidis (Matth. xxiii). Cumque recesserimus ab Aquilone, vento frigidissimo, transimus ad meridiem, et post ortum in nobis lumen scientiæ, occusum fortitudinum formidamus C nequaquam 609 præterita, sed futura considerantes nec habentes certam virtutis possessionem, sed quotidie in oratione dicentes: *Ne inducas nos in tentationem, quam ferre non (a) possumus* (Matth. lxxxvi, 13).

(Vers. 47.) *Erunt autem suburbana civitatis ad Aquilonem, ducenti quinquaginta: et ad meridiem, ducenti quinquaginta: et ad Orientem, ducenti quinquaginta: et ad mare, ducenti quinquaginta.* Pro suburbanis, quæ Hebræice dicuntur *MAGRAL* מגרל, rursus LXX $\delta\iota\sigma\tau\eta\lambda\omicron\varsigma$, id est, *spatium* translulerunt. Quod autem dicitur, ducenti quadraginta per singulas plagas, subauditur calami, qui sona cubita habent, et unum palmum; et per singula latera faciunt passus sexcentos decem et septem paulominus, et in communi mille calamos habentes passus duo millia quadringentos sexaginta octo: quæ spatia muros per circuitum ambiunt civitatis, ut inter urbem et ea quæ reliqua sunt, dividant. Ex hoc ostenditur nul-

(a) Ex hoc loco manifestum nobis est antiquitus ad ditam fuisse in Oratione dominica hujusmodi elatulam, quam ferre non possumus juxta verba Apostoli dicentis: *Non patietur vos Deus tentari supra id quod potestis.* MAIR. — Alii mss. non possumus. Porro quod ad Oratorem dominicæ textum pertinent hæc verba, non autem, quod Clericus putat, explanationis gratia abs Hieronymo addita sint, evincuntur aliorum Patrum testimonia: puta Hilarii in Psalm cxviii, lit. 1; Ambrosii de Sacram. lib. v, et qui eum

lum de his spatiis ad exorcendum opera civitatis, capiendorumque fructuum habere licentiam, sed vacare ab usu et opere hominum: ut eorum muralia urbis, sponte nascentium virgultorum atque herbarum et cæterorum quæ terra gignit, habeant amonitatem.

Quod autem reliquum fuerit in longitudine secundum primitiæ sanctuarii, decem millia in Orientem, et decem millia in Occidentem, erunt sicut primitiæ sanctuarii: et erunt fruges ejus in cibum (vel in panes) his qui serviunt (vel operantur) civitati. Servientes autem (vel operantes) civitati, serviunt (vel operabuntur) ex omnibus tribubus Israel. Omnes primitiæ viginti quinque millium per viginti quinque millia in quadrum, separabuntur in primitiis sanctuarii, et possessionem civitatis. Post urbis sanctæ descriptionem et suburbana ejus, reliquam partem primitiarum sanctuarii decem millia calamorum in Orientem, et alia decem millia ad Occidentem tendentium, delegari vult his, qui opera civitatis exercent ad varios usus, quibus omne urbs indiget: ut scilicet serantur, et ex frugibus ejus in hoc terræ nascuntur 610 spatio, vescantur operarii, qui vel mania urbis extruunt, vel interrupta et ruinosa restitunt, ut habeat civitas cultum suum, et sarta lecta, cum poposcerit necessitas, instaurentur. Et hæc [Al. hoc] non solum in Israel, vel in possessione terræ sanctæ spiritaliter Ecclesia mysterio continetur: sed in Romano quoque fieri probamus imperio, ut quædam villæ sint pertinentes ad jura urbium, vel regni munificentia, vel hereditatibus et donatione [Al. dona] multorum, ne scilicet paulatim ædificia collabantur, et ædes publicæ, quæ ornamento sunt civitati, longa vexentur incuria. Operarii autem, inquit, sive qui serviuntino peribus civitatis, erunt ex omnibus tribubus Israel: ut nullus se ab opere civitatis immunes putet, sed omnes certatim extruant Ecclesiam. Quod in tabernaculo quoque factum legitimus, ut pro varietate virium, alius aurum et argentum, cœcum, byssum, et purpuram, varique et diversa subtegmina: alii pelles et caprarum offerant pilos: et cum essent dona diversa pro qualitate substantiarum, unum donatum esse premium: immo majus eorum qui parva quidem obtulerunt, sed majora pro viribus, in exemplum viduæ pauperis, quæ duo minuta in gazophylacii dona mittebat; Domini est iudici laudanda, dicentis: *Vere dico vobis quia vidua hæc pauper plusquam omnes misit: Nam omnes hi ex abundantia sibi miserunt in munera Dei: hæc autem ex eo quod deest illi omnem victum suum quem habuit misit* (Luc. xii). Sicut ergo diximus de operibus civitatis, sic illud bre-

descripsit Auctoris. sermone 81 in Append. Opp. S. Augustini. Et sane licentissime S. Ambrosius: « Vide, inquit, quid dicat: Et ne patiaris induci nos in tentationem, quam ferre non possumus. Non dicit non inducas in tentationem, sed quasi Athleta tantum vult tentationem cum ferre possit humana conditio. » Adde quod totidem continuo verbis, nisi in aliquibus libris petitionis partem fecissent, reformi non poterant. Habentur etiam alii apud S. Hieronymum locis, ut in Matth. c. xxvi,

viter perstringendum est, quod omnes primitiae sanctuarii, et possessio civitatis pariter supputata per quadrum continet, millia ducenta quadraginta sex et partem tertiam. Si enim viginti quinque millia ea faciunt, qui senos cubitos habent et palmum unum faciorum nostra, hoc est, Romana sexaginta, et unum millia, et sexcentos sexaginta septem passus: nulli dubium est, hæc in quadruplum supputata superiori efficiere numerum. **611** Ex quo perspicuum omnia intelligenda spiritaliter, Ecclesiam possessionem multo latiore esse, quam quondam fuit in Judæa, qui ne accipere quidem partes terræ sanctæ: sed ex singulis tribubus quadraginta octo civitatum, non ex pleno possessionem, sed habitationem et hospitium suscepserunt: ut ipsi quoque qui videntur laici, nec pervenisse ad sacerdotalem et Leviticum gradum: tamen si operentur in Domini civitate, vescantur de sancta terra, terra militum, terræque credentium, quorum unus loquebatur: Credo videre bona Domini, in terra viventium (Ps. xxvi, 14).

(Vers. 21, 22.) Quod autem reliquum fuerit, principis erit ex omni parte, sive hinc, sive inde (Vulg. tacet sive hinc, sive inde) primitiarum sanctuarii et possessionis civitatis e regione (sive contra faciem) viginti quinque millium primitiarum usque ad terminum orientalem, sed et a mari (Vulg. ad mare) e regione (sive contra faciem) viginti quinque millium usque ad terminum maris similiter in partibus principis erit, et erunt primitiæ sanctuarii et sanctuarium templi in medio ejus. De possessione quoque Levitarum, et de possessione civitatis in medio partium principis erit inter terminum Juda et inter terminum Benjamin, et ad principem pertinet. De hoc principe supra plenius disputatum est, et quod tantum solus acciperet quantum una tribus. Nunc autem aliud discimus, quod ex cunctis tribubus quicquid reliquum fuerit, hic solus accipiat: ut nulla tribus sit, quæ principi dona non offerat: non aliunde, sed ex primitiis quæ templo et sanctuario et delegatis urbis paribus serviant. Hoc est enim quod dicit: E regione, sive contra faciem viginti quinque millium primitiarum usque ad terminum orientalem, sive usque ad terminum maris: ut sint primitiæ inter septem et quinque tribus, et in ipsis primitiis civitas, et suburbana ejus, et in medio civitatis sanctuarium templi. Sed et de possessione Levitarum et de possessione civitatis quicquid reliquum est, principi deputabitur: eritque pars extrema septem tribuum vicina primitiis et civitati, et templo in tribu Juda; et pars extrema quinque tribuum eodem jure quo supra in tribu Benjamin, ipsa extrema pars ad principem pertinet. Ex quo Scripturæ sanctæ sacramenta miranda sunt, et cogitanda **612** magis, quam eloquio proferenda (Dan xxxii). In priori enim divisione terrarum trans Jordanem per Moysen duabus tribubus Ruben, et Gad et dimidia tribui Manasse terra divisa est (Josue, xiii): intra Jordanem autem per Josue filium Nun-

(a) Conjectit Relandus quæ turres legendum urbes, vel, urbes tres. Nihil vero contra mss. fidem audendum.

et Eleazar filium Aaron, Judas possedit ab Austro (Josue, xv): et Ephraim, et Manasse tribus dimidia, ab Aquilone (Josue, xviii). Postea vero de Silo missis exploratoribus per singulas tribus, et descriptione terræ allata ad Josue et Eleazar, Benjamin juxta Judam ab Austro, et juxta Ephraim et dimidiam tribum Manasse accepit possessionem. Secunda tribus Simeon hereditatem accepit in (M. de) tribu Juda: ut impletur quod scriptum est de Levi et Simeon: *Dividam eos in Jacob, et dispergam eos in Israel* (Gen. xlix, 7). Tertia Zabulon Galileam accepit, in qua est mons Thabor. Quarta Issachar, ubi est Jezrael, usque ad Jordanem. Quinta Aser, usque ad montem Carmelum, qui imminet mari magno, Tyrumque et Sydonem, Sexta Nephthali, in Galilæa usque ad Jordanem, ubi Tyberias, quæ olim appellabatur Chenereth. Septima Dan usque Joppem ubi sunt (a) turres Ailon, et Selebi, et Emaus, quæ nunc appellatur Nicopolis: licet postea legerimus, quod ceperint sibi, transcensis aliis tribubus, urbem Lesem in tribu Dan, quæ hodie appellatur Pannæ. Cum hæc se ita habeant, et inter priorem tribuum descriptionem et quæ nunc habetur, tanta diversitas sit, hoc consideremus quomodo et in presentis descriptione, et in præterita inter tribum Juda et Benjamin urbs, et Templum collocatum sit Et in priori quidem descriptione Judas erit ab Austro, et Benjamin ab Aquilone: hic vero e contrario fit, ut Judas sit Ab Aquilone, et Benjamin ab Austro: post quem secundus est Simeon, tertius Issachar, et quartus Zabulon, quintus Gad: quinque videlicet tribus, sicut in consequentibus dicitur; scriptum est enim:

(Ver. 23 seqq.) Et reliquis tribubus a plaga Orientali usque ad plagam Occidentalem, Benjamin una. Et contra terminum Benjamin a plaga Orientali usque ad plagam Occidentalem Simeon una. Et super terminum Simeonis, a plaga Orientali usque ad plagam Occidentalem Issachar una. Et super terminum Issachar, a plaga Orientali usque **613** ad plagam occidentalem, Zabulon una. Et super terminum Zabulon, a plaga Orientali usque ad plagam maris, Gad una. Et super terminum Gad ad plagam Austri in Meridie, et erit finis de Thamar usque ad aquas contradictionis Cades: hæreditas contra mare magnum. Hæc est terra quam metieniini (Vulg. metiensis in sortem) tribubus Israel, et hæc partitiones earum, ait Dominus Deus. Quod in quinque et septem tribubus semper in fine ponitur una, subintelligitur vel pars, vel possessio, vel hæreditas: licet Aquila et Symmachus interpretentur genere neutrali *τὸ ἔθνος*, quod significat *tesimum*. Illudque breviter attendendum, in extrema quinque tribuum, tribum Gad quæ in priori descriptione fuit trans Jordanem poni in eam partem quam prius Judas tenuit, ad plagam videlicet Austri in meridie, et esse terminum de Thamar usque ad aquas contradictionis Cades, hereditatem contra mare magnum: Thamar

ipsam, de qua jam diximus, quam nunc Palmyram vocant, et olim a Salomone constructa est: palma enim Hebræo sermone Thamar appellatur, et ab eo quod ibi palmæ sint plurimæ, quidam putant hoc sortitum vocabulum. Quodque sequitur: *Usque ad aquas contradictionis Cades, hæreditas contra mare magnum*: pro quo LXX transtulerunt de Theman, et aqua Mariboth, [Al. Marimoth] Cades, hæreditas usque ad mare magnum, illud est observandum in Hebræo eundem sermonem NEHELA (nēhēla), quia ambiguus sit, et hereditatem sonare, et torrentem: et hæc magis torrentem accipi debere, quam hereditatem Iste est enim torrens qui ingreditur mare magnum Rhinocoruræ, ut ante jam diximus. Cades autem quæ in libro Josue appellatur Cades-Barne, in deserto est, quod extenditur usque ad urbem Petram: *Mariboth* vero quod interpretatur contradictionis, non vocabulum loci est, ut perique astimant, sed aquarum in quibus populus Domino contradixit, et Moyses offendit Deum, dicente Palmo: *Tentaverunt eum ad aquas contradictionis, et afflicus est Moyses propter eos* (Ps. cv, 32). Omnisque terræ sanctæ hæreditas ab Australi plaga juxta terminos Ægypti, Rhinocoruræ et torrente finitur. Et quia Gad interpretatur *lentatio*, in possessione ejus de palmetis transimus ad aquas contradictionis usque Cades, quæ interpretatur *sancta*, ut intelligamus nos etiam post victoriam mundi debere esse sollicitos, et semper in metu. **614** et recordari illius versu: Tentatio est vita hominum super terram (Job. vii, 1); et ad sanctitatem, adversarii impugnantibus, pervenire: sicque obtinere victoriam, ut et vicino torrentem plenum imbrum contemplerimur.

(Vers. 30 seqq.) Et egressus civitatis a plaga Septentrionali quingentos et quatuor millia mensurabis. Et portæ civitatis ex hominibus [Al. omnibus, Vulg. in nominibus] tribuum Israel: portæ tres a Septentrione. Porta Ruben, una: porta Juda, una; porta Levi, una. Et ad plagam Orientalem quingentos et quatuor millia, et portæ tres. Porta Joseph, una: porta Benjamin, una: porta Dan, una: Et ad plagam Meridianam quingentos et quatuor millia metieris, et portæ tres. Porta Aser, una: porta Issachar, una: porta Zabulon, una. Et ad plagam Occidentalem, quingentos et quatuor millia, et portæ eorum tres. Porta Gad, una; porta Aser, una: porta Nephthali, una: per circuitum decem et octo millia, et nomen civitatis ex illa die, et Dominus ibidem. De ambitu civitatis, quod per latera singula in quadrum quatuor millia quingentos calamos habuerit, præteritus sermo narravit: qui faciunt decem et octo millia calamorum, ut in presentis capitulo quoque positum est, id est, quadraginta quatuor millia passuum, et trecentos quadraginta passus. Nunc scribitur per singula latera, hoc est, per undecim millia passuum, et octoginta quatuor passus, ternas fuisse portas, quas Aquila, Symmachus, et Theodotus *τρεῖς πόρταις*, LXX *δρεῖς πόρταις* vocant: nos interpretati sumus, *egressus et exitus civitatis*. Illudque primum breviter admonendum, cas-

dem tribus in circuitu Judæa non iusta castrametatas, ad Orientem fuerit Judas, Issachar, et Zabulon, filii Lia: et ad Meridie, Ruben, Simeon Gad, duo filii Lia, et tertius filius Zelphe ancilla Lia. Ad Occidentem vero Ephraim, et Manasses, et Benjamin, duo videlicet filii Rachelis: quia Joseph pro tribu Levi, quæ sacrificiis deputata est, in duas tribus Ephraim et Manasse divisa est. Ad Aquilonem autem Dan, et Aser, et Nephthali, quorum primus et tertius filii sunt Balæ ancillæ Rachelis, secundus filius Zelphe ancillæ Lia ignobiles, et ad Aquilonem positi: quippe qui ex ancillarum inter se dissidentium stirpe generati sint. Hoc juxta Numerorum librum, et descriptionem tabernaculi, quæ, jubente Deo, Moysi ordo diletata est (Num. xxxv). Nostra vero urbs, quæ est civitas **615** magni regis, cujus artifex et conditor est Deus, de qua et Psalmista canit: Numquid Sion dicit homo, et homo natus est in ea, et ipse fundavit eam Altissimus (Ps. lxxxvi, 5), aliam habent tribum in terra sancta descriptionem, et mensuram civitatis et possessionis ordinem, et plagas tribuum singulorum. Primum enim plagæ Aquilonis opponuntur tres portæ, sive exitus civitatis, quorum est primogenitus Ruben, et Judas regie stirpis auctor, et Levi super ejus nomine, in tabernaculo et sacrorum descriptione nil dictum est: ut in primogenita possidentes, quasi genus regale et sacerdotale, Aquilonis frigora contemnamus. Secundo vero ad Orientem est Joseph, Benjamin, et Dan: ambo filii Rachel, et unus Balæ ancillæ ejus. Ad Meridie vero Simeon, Issachar et Zabulon, qui tres Lia filii sunt. Porro ad Occidentem Gad, Aser et Nephthali: quorum priores duo filii Zelphe sunt ancillæ Lia, tertius filius Balæ ancillæ Rachelis. Quis sapiens et intelligit hæc: intelligens et cognoscat ea? Quia rectæ viæ Domini, et justitiam ambulabunt in eis: prævaricatores vero **616** corruent in illis (Osee, xiv, 10). Has duodecim portas, sive exitus, pro qualitate meritorum atque virtutum singulis tribubus sub Apostolicis et Patriarcharum nominibus arbitror delegatas: de quibus et in Apocalypsi Joannis apertius scribitur, et multa divinarum Scripturarum sacramenta testantur (Apoc. xxi). Et necesse est, ut [tal]is civitas decem et octo millium per circuitum teneat celamorum: sub quo numero, et in duodevigesimo psalmo lex naturalis est scripta, gratiaque Evangelii describitur: quibus Ecclesia, id est, urbs Salvatoris extructa est. Nomen quoque ipsius civitatis nequaquam erit, ut prius *Jerosolyma*, quæ interpretatur *visio pacis*, sed *ADONAI SAMIA* [Al. ADONAI SAMIA] (דְּוֹנַי שָׂמַיָא) quod Latine sermonem vertitur, *Domini ibidem*, qui recedat nunquam ab ea, ut a priori populo ante diecessit dicens ad discipulos: Surgite et abeamus hinc (Joan. xiv, 31). Et ad Judæos: Relinquit vobis domus vestra deserta (Math. xxiii, 38): sed æternam habet possessionem, et sit et ipse possessio, iisdem discipulis repromittens: Ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem sæculi (Math. xxviii, 20).